

20. DOKUMENTUM

Csécsey Imre:

VESZTETT ÜGY VÉDELMEBEN

Forrás: *Századunk*, 1936. pp 285—292.

– részletek –

*

«Itt szegzem lejjebb, hogy az abesszin dolog körül, melynek mélyen szociális természetére ugyancs helyűtt már hat év előtt rámutattam s előre megmondtam veszedelmeit: a «Századunk» legutóbbi számában engem tanít erkölcsre, komolyságra, demokráciára, sőt magyarul is.»¹⁷⁰

Eszerint az abesszin vitát Ignotus személyes ügynek, ellencs intézett támadásnak fogta fel. Ha úgy érti, hogy ez volt a célom, akkor nincs igazsá. Sajnálom s már akkor sajnáltam (levélben előre meg is írtam neki), hogy épp vele kellett vitatkozznom, akihez régi barátság és hajdani harcaiért, minden tévedése ellenére is, tisztelet fűzött. Sajnáltam, de nem tehettem róla: amicus Plato, sed magis amica veritas.¹⁷¹ S hogy amit írtam, mégis nemcsak az ügynek, de valóban neki is szólt: hát arról nem tehetek. Végre is, gondolatok nem személytelenül lebegnek a viláűrben, mint ködök vagy csillagok, hanem valaki felelős értük. Ennyiben csakugyan minden eszmei vita egyben személyes ügy is. (...)

Hiszem, hogy van objektív igazság, ellentétének azonban, akár tévedés, akár ferdítés, mindig csak szubjektív gyökerei vannak. Ha ellentmondást látunk az eszme között, amelyben, mint mondja, ő is hisz, és magatartása között, akkor mégis csak fel kellett volna vetni a kérdést, hogy az eszmében vagy a személyben van-e a hiba? (...) Mégis meg kellene vizsgálni egyszer, vajjon a baloldal értette-e őt félre, vagy az ő számára volt-e egy és más baloldali eszme gyakran csupán téma, amelyet igazi virtuózként néha addig variált, míg egészen kiforgatta eredeti hangzatából? (...) Baconnak «A megtorlásról» szóló esszejében olvasható, hogy Medici Cosimo, amikor szeméne vetették, miért épp barátai iránt különösképpen szigorú, így válaszolt: «A Szentírás azt parancsolja, hogy bocsássunk meg ellenségeinknek. De sehósem parancsolja, hogy barátainknak is megbocsássunk.» Valóban, ha reakció publicista szegődik igazságtalanság

¹⁷⁰ Idézet Ignotus 1936. június 21-én, a *Magyar Hírlapban* „Baloldali Eset” címmel megjelent írására, amelynek ez az egyetlen mondata reflektál csupán Csécsey korábbi cikkére.

¹⁷¹ „Bár Platón a barátom, az igazság még inkább a barátom” (latin mondás).

és embertelenség készséges megértőjévé: nincs benne meglepő és nem érdemel részünkről külön keserűséget vagy felháborodást. De ha közénk tartozó s köztünk valamikor tisztességgel vezérekedő szellem tagadja le fejünk felől a csillagos eget: múlt és barátság címén nem kimélhetjük őt, mert így a rossz ügyet kímélnők, amelyet képvisel. (...)

Ha ez a vita netalán Ignotusnak személyes ügye is, viszont az abesszin kérdés bizonyára mégsem pusztán és nem is elsősorban a négus személyes ügye. Miattam igaz lehet, hogy Hailé Szelasszié «behizelegte, belopta, beszerette, a végén sokszorosán begyilkolta magát a négusságába» és percig sem sajnálnám, ha e bűneiért fellázadt népe kergette volna el. Azt is elhiszem, ha parancsolják, hogy joga sem volt soha Abesszinia trónjára, mert a «a sok zabolálatlan törzs sohasem fogadott hűséget a dinasztíának». Ennyiben, úgy látszik, csakugyan különbözött a fehér diktátoroktól, akiknek őszinte lefkesedéssel szokott hűséget fogadni a népük, mint azt a népszavazások legalább kilencvenkilencszázalékos eredménye kétségbevonhatatlanul bizonyítja... De hogy a négus hatalmának jogtalan voltából miképp származik egy másik hatalom joga, hogy őt elkeresse és mellesleg még országát is bekebelezze: azt, megvallom, fejtelenségemben s orromon túl nem látó számár baloldaliságomban még mindig nem értem.

A négust Ignotus Rózsa Sándorhoz hasonlítja s noha (...) hasonlataival nem tudok versenyezni, ezt mégis vissza memém fordítani. A Tiszavidék e kitűnő diktátora, úgy olvastam valahol, szintén azzal az erkölcsi elmélettel támasztotta alá üzetét, hogy ő voltaképpen igazságot tesz a világban, hiszen csak a gazdagokat gyilkolja s csak az ő pénzüket szedi el. Úgy látszik az igazságtevésnek e betyár-romantikája legalább is nemzetközi viszonylatban még ma is vonzóban hat a nép egyszerű gyermekére...

Mindazáltal, ha Ignotus azt mondja, hogy a négus személyes sorsa a legkisebb rubrika az abesszin ügyben, hát ebben már a multkor is egyetértettem vele. (Legfeljebb a «szökött császár» iránt való különös rosszindulatot nem tartom ma sem jogosultnak.) De itt következik nála a logikai szaltó, hogy tehát csak ennyi történt, semmi egyéb: elkergettek egy gazdag kényurat, vigye ördög, maradt neki elege, részünkről pedig ostobaság volt, ilyen ügyből ekkora kázust csinálni, népszövetségi ítéletet provokálni, szankciókat alkalmazni, világháború veszélyét felidézni, szabadság és béke szent eszméit érte a «engageálni», s főképp: mindebbe még bele is bukni. Hiszen, ha valóban csak ez történt volna, ha a négus személyes sorsa nem lenne azonkívül szimbólum is, ha az abesszin háború igazán csak romantikus «igazságtevés» lett volna, nem pedig valóságos háború, amelyet egyebek közt bombavetőkkal és mérges gázokkal vívott a támadó s amelynek eredménye az lett, hogy egy nép megkérdése nélkül és mint az ellenállás ténye bizonyítja: nyilván akarata ellenére idegen uralom

alá került — ha nem a békén, a nemzetközi jogrenden és a szerződések szentségén (bocsánat az ócska a «elvek» ismételt hangoztatásáért) esett volna srecelem, — ha lenne a lényegét illetően erkölcsi különbség (újra bocsánat!) afrikai és például európai háború között: akkor Ignotusnak tökéletesen igaza lenne.

Hogy azonban így mennyire nincs, azt ő maga is jól tudja, hiszen amikor a négust dobva előtérbe, ezzel az egész háborút bagatellizálni próbálja, másfelől a «mellékes» körülményeket sem tagadhatván, kénytelen magyarázni, védeni és végül üdvözölni őket. Nem történt egyéb, csak hogy a négust elkergették — ami egyéb pedig netalán mégis történt, az csupa haszon a világnak: kielégültek az olasz nemzet jogos gyarmati igényei, felszabadult Abesszinia népe és minden rabszolgája, győzött a fasiszta hódító önzésbe rejtőzött civilizátorikus közérdek, szóval (mondhatná Ignotus): megint a List der Idee¹⁷² működött. Hát cselnek csakugyan csel ez, de eszmét, ma sem látok mögötte. Még ha el is fogadnám a hegeli gondolatot, hogy a történelem igazságtalanságai és bűnei is titkon mindig valami magasabb eszmét szolgálnak: egyrészt akkor sem látom egy világfejlődési principium diadalát abban, hogy a fasiszmus hatalma megnövekedjék és a háború eszméje új erőre kapjon, másrészt még e jámbor hegeli hit sem menthetné fel az intellektust az alól, hogy az aktuális történelmi bűn és igazságtalanság ellen tiltakozzék.

Dehát történt-e egyáltalán bűn és igazságtalanság lényegileg is, nemcsak forma tekintetében? Ignotus szerint nem történt. Nevetséges, úgymond, egy jobbágy- és rabszolganép «önrendelkezési jogának» sérelméről beszélni. (...) Általában csak gyermeket lelkek hiszik, hogy a hódító szabadságot visz a meghódított országba, igazságot, egyenlőséget, testvériséget teremt. A valóság az, hogy a maharadzsák kitűnően élnek az angol uralom alatt is s a fasiszta nagytőkés sem fog lelkesedni Abessziniában a magasabb munkabérékért s a minél teljesebb egyéni szabadságért, hanem barátságosan szót fog érteni ilyesmik felől az abesszín hűbérurakkal. (Épp ezért nem látom be, hogy — mint Ignotus állítja — a gyarmati kizsákmányolók egymásközti harca «osztályharc» lenne, amit okvetlenül meg kell már vívni, még pedig háborúval: bizonyára azért, mert háborúban, tapasztalat szerint, főképp a kizsákmányoltak szoktak elpusztulni. Továbbá: osztályharc csakugyan van, ha a fasiszta hódítás ilyen értelemben nem is az, — de ebből megint csak nem következik, hogy rajongjunk érte s még gyilkos formáit is, mint 1789-ben a francia és 1917-ben az orosz arisztokrácia kipusztítását,

---

¹⁷² List der Idee = 'az ész csele': Hegel által alkotott eszme, mely szerint a történelmet formáló emberek azt hiszik, saját elgondolásaikat követik, valójában azonban az abszolút ész (vagyis Isten) tervét valósítják meg.

helyeseljük, — hanem legfeljebb csak az következik, hogy dolgozzunk a demokráciáért, amely az osztályharc okait hivatott kiküszöbölni.)

Nem ismerem el (röstellem, de ez csakugyan elv) a civilizáció jogát ahhoz, hogy gyilkoljon. És nem ismerek el «jogos gyarmati igényeket» sem, mert akkor épúgy el kellene ismernem akárki támadónak jogát arra is, hogy akármely nem-gyarmati országot meghódítson. Hogy ez megint egykaptafarahúzása mindennek, «katedrabölcsesség» s híján van az «egyénytésnek»? Lehet, de az egyénytésnek itt nincs helye. Hitler is «egyényt», mikor főképp a zsidókat üldözi s a bolsevikiek is «egyénytettek», mikor csak a többi osztályt irtották ki. Általában mindenki «egyényt», aki azt szeretné bizonyítani, hogy az általános törvény pont őrája nem vonatkozik.

(...)A fasizmus, mint szociális rendszer, valóban lejárt magát abban a pillanatban, amikor kiderült, hogy belső válságából nem tud másképpen szabadulni, mint hódító háború útján — ha mindjárt ugyanezen a módon, vagyis mint hatalmi rendszer, akármennyig fenn is marad még.

S ma is hiszem, hogy éppen ez az abesszin háború vitt bennünket, okai és következményei révén is, nagy és gyors lépéssel közelebb a háborúhoz. Ha azonban kiderülne, hogy legalább ebben mégis csak én tévedtem, én leszek a legboldogabb. S akkor szívesen veszek leckét bárkitől az orron-túl-látásból. Addig azonban erre ráérek.

Igen, vártán állunk. Előre látunk, amennyire tőlünk telik, bár közben a multat is figyeljük.

Igen, állunk a vártán. Szemben velünk a feltarthatatlannak látszó ellenség, mögöttünk csüggedő hívek és kétes barátok.

Mégis, ameddig sorsunk engedi, állunk a vártán.

És nem dezertálunk.”